

การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ Development of Prosocial Behavior through Music Classroom in Non-formal Private School

วรจสมน ปานทองเสม *

Warodsamon Panthongsem

ดนิญา อุทัยสุข **

Dneya Udtaisuk

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ กลุ่มตัวอย่างคือ ครูดนตรี และผู้บริหารโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูดนตรีที่สอนในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ พัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนโดยวิธีการเสริมแรงทางบวก และการเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ข้อจำกัดในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในรูปแบบเรียนเดี่ยวคือ ครูจะต้องมีความรู้ด้านจิตวิทยาการสอนดนตรีขั้นสูง 3) พฤติกรรมเอื้อสังคมที่ครูดนตรีคาดหวังมากที่สุด คือการที่นักเรียนนำความรู้ทางด้านดนตรีที่มีไปช่วยเหลือ และพัฒนาสังคม 4) แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตร 5 องค์ประกอบ คือ (1) เนื้อหาสาระที่ใช้ในการสอน ได้แก่ ความรู้ทางด้านดนตรี (2) วัตถุประสงค์ในการสอน ได้แก่ การสอนดนตรีควบคู่กับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม (3) แผนการสอน คือการทำความรู้จักนักเรียนและออกแบบการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความหลากหลายของนักเรียนแต่ละคน (4) กิจกรรมทางการศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียนดนตรีที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง และ (5) การจัดประสบการณ์ คือการที่ครูจัดประสบการณ์นอกห้องเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

คำสำคัญ : พฤติกรรมเอื้อสังคม, ห้องเรียนดนตรี, โรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบ

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* Graduate Student in Music Education Division, Department of Art, Music and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University
Email: warodsamon5937@gmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** Lecturer in Music Education Division, Department of Art, Music and Dance Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University
Email: noonnin@yahoo.com

Abstract

The purpose of this research was to identify guidelines for the development of prosocial behaviors in students in music classrooms in non-formal private schools. The key informants were music teachers and top-level management in non-formal private schools which specialize in teaching music. The data collecting method consisted of: 1) questionnaire, and 2) interview form. The research results indicated that: 1) Music teachers can develop prosocial behaviors in their students by using positive reinforcement as well as by acting as a good role model; 2) Having advanced psychological skill in teaching music is the most challenging issue for developing prosocial behaviors in private lessons; 3) The most desirable prosocial behavior that music teachers hoped to see was that students would use music knowledge for betterment of society; and 4) Prosocial behavior development guidelines should be aligned with the curricula in 5 core aspects. These aspects are (1) Teaching Content, which is music knowledge; (2) Teaching Objective, which is teaching music and developing prosocial behaviors at the same time; (3) Lesson Plan, which must be personalized in order to fully understand and meet students' individual needs; (4) Academic In-class Activities, which aim to provide practical and hands-on experiences for students; and (5) Learner Experience Out-of-the-class Activities, which are created by teachers in order to encourage students to learn to peacefully coexist with others.

Keywords: prosocial behavior, music classroom, non-formal private school

บทนำ

ดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงจิตใจของมนุษย์ได้ นักปรัชญาในอดีตจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาดนตรีเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความเชื่อว่าดนตรีมีพลังอำนาจที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์ ช่วยพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ให้ดีขึ้นได้ (Halliwell, 2011) ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงมีคุณค่าและคงอยู่กับมนุษย์มาอย่างยาวนาน แต่ปัจจุบันจุดมุ่งหมายในการเรียนดนตรีมีความเปลี่ยนแปลงไป มีค่านิยมของการแข่งขันและการสอบวัดผลทางดนตรี ครูจึงต้องเข้มงวดในการสอนและวางแผนการฝึกซ้อมอย่างดีเพื่อที่จะทำให้นักเรียนของตนเองชนะผู้อื่น จนอาจลืมไปว่าคุณค่าของดนตรีคือการพัฒนาทักษะควบคู่ไปกับการยกระดับจิตใจของนักเรียน การเรียนการสอนเพื่อไปแข่งขันจึงอาจทำให้นักเรียนเกิดความเครียด ไม่มีความสุขในการเรียน และเลิกเรียนดนตรีไปในที่สุด ประกอบกับรูปแบบของการเรียนดนตรีในโรงเรียนดนตรีเอกชน นอกกระบบเป็นการเรียนเดี่ยว (private lesson) ครูมีเวลาจำกัดในการสอน ทำให้ต้องมุ่งเน้นไปที่การสอนปฏิบัติเครื่องดนตรี นักเรียนจึงมีโอกาสน้อยมากที่จะได้เรียนรู้ทักษะสังคมและได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคมภายในห้องเรียนดนตรีในบริบทดังกล่าว ครูดนตรีจึงมีบทบาทอย่างมากในการออกแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยพัฒนาทักษะทางด้านดนตรี ควบคู่ไปกับการปลูกฝังพฤติกรรมอันพึงประสงค์ให้กับนักเรียน เพื่อสร้างเด็กให้เติบโตไปเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถทางด้านดนตรี และมีพฤติกรรมเอื้อสังคม ช่วยเหลือ แบ่งปันผู้อื่น มีความตั้งใจที่จะช่วยพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้า และส่งเสริมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สังคมประกอบไปด้วยกลุ่มคนจำนวนมาก สิ่งที่ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขนอกจากกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ต้องรักษาไว้แล้ว คนในสังคมควรมีความเห็นอกเห็นใจ แบ่งปัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้ ในอดีตนักจิตวิทยาศึกษาพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม (anti-social behavior) เช่น การศึกษาของศาสตราจารย์บันดูรา (Bandura) ผู้ซึ่งค้นพบว่าเด็กจะเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว (aggression) จากการเลียนแบบตัวละครที่ได้ชมในโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ (Bandura et al., 1961) ดังนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงห้ามเผยแพร่รายการที่มีการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเพื่อไม่ให้เป็นตัวอย่างไม่ดีแก่เด็ก ต่อมานักจิตวิทยาคิดว่าการขัดพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมเพียงอย่างเดียวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นจึงควรต้องปลูกฝังพฤติกรรมเอื้อสังคม (prosocial behavior) ควบคู่กันไปด้วยจึงจะเป็นการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

พฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ทำให้มนุษย์รู้จักการเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวจะช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ให้ความหมายของคำว่าพฤติกรรมเอื้อสังคมว่า เป็นพฤติกรรมที่บุคคลทำเพื่อให้ประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยปราศจากการหวังผลตอบแทนภายนอกหรือรางวัล สิ่งที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อสังคมมาจากภายในหรือการให้รางวัลตนเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553; Mussen & Eisenberg, 1977) รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์อันดี ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปัน บุคคลรอบข้าง ก็นับว่าเป็นพฤติกรรมเอื้อสังคมเช่นกัน (Ilari et al., 2018) ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมเอื้อสังคมว่า เป็นพฤติกรรมช่วยเหลือ แบ่งปัน และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เนื่องจากเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน และเป็นการแสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัลตอบแทน

นักจิตวิทยาศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม โดย Bierhoff (2002) และ Dovidio et al. (2006) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมไว้ 2 วิธี ได้แก่

- 1) การเสริมแรง (reinforcement) ในการเรียนการสอนสิ่งที่ผู้สอนคาดหวังคือการที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ สกินเนอร์ (Burrhus Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน อธิบายปัจจัยการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ว่ามาจากการเสริมแรง โดยสกินเนอร์แบ่งการเสริมแรงออกเป็น 2 ประเภท (Skinner, 1971) ได้แก่ การเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) หมายถึง การใส่สิ่งที่นักเรียนต้องการเข้าไปในกระบวนการเพื่อให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงมีความถี่เพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น หากต้องการมีทักษะปฏิบัติดนตรีที่ดีจะต้องหมั่นฝึกซ้อม การมีทักษะดนตรีที่ดีคือการเสริมแรงทางบวกที่นำเข้ามาในกระบวนการทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ คือ การขยันฝึกซ้อมดนตรี และการเสริมแรงทางลบ (negative reinforcement) หมายถึง การนำสิ่งที่นักเรียนต้องการออกจากกระบวนการเพื่อให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงมีความถี่เพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น หากไม่ต้องการสอบตกในวิชาปฏิบัติทักษะดนตรีควรขยันฝึกซ้อม การสอบตกในวิชาปฏิบัติทักษะดนตรีเป็นการเสริมแรงทางลบที่นำออกจากกระบวนการ ทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ คือ การขยันฝึกซ้อมดนตรี

การเสริมแรงเป็นสิ่งที่ช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียนได้ จากการศึกษาผลของการใช้การเสริมแรงในการลดพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้นของ สุชาติ กลางสอน (2558) โดยการให้สมุดสะสมดาว หากนักเรียนกลุ่มเป้าหมายไม่แสดงพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียนจะได้รับคำชมและดาว ซึ่งนักเรียนสามารถนำดาวที่สะสมไว้ไปใช้แลกเป็นของรางวัลที่ต้องการได้ ผลการวิจัยพบว่า การเสริมแรงทางบวกทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมก่อกวนในชั้นเรียนลดลง นอกจากนี้ การวิจัยของ สุภาวดี ณะศรี (2531) ยังพบว่า การเสริมแรงทางบวกช่วยทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมในชั้นเรียนเพิ่มมากขึ้น และพฤติกรรมดังกล่าวยังคงอยู่ แม้จะถอดถอนการเสริมแรงแล้วก็ตาม เนื่องจากดนตรีเป็นวิชาที่มุ่งเน้นการแสดงออกถึงพฤติกรรมเนื่องจากต้องปฏิบัติและฝึกซ้อม ดังนั้นการนำการเสริมแรงไปประยุกต์ใช้จึงช่วยให้การสอนดนตรีมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นได้ แต่เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีความสนใจที่แตกต่างกัน ทำให้ครูดนตรีต้องสังเกต และอาจเปลี่ยนวิธีการเสริมแรงให้ตรงกับความสนใจของนักเรียน (ณรุทธ์ สุทจิจิตต์, 2541)

2) การเป็นแบบอย่างที่ดี (modeling) ศาสตราจารย์ อัลเบิร์ต บันดูรา ทำการศึกษาการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์และพบว่า การเรียนรู้และการแสดงออกของมนุษย์เกิดขึ้นจากการสังเกตและเลียนแบบ โดยมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัวอยู่เสมอ การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม (Bandura et al., 1961)

ตัวแบบ มีทั้งรูปแบบที่เป็นบุคคลอยู่ในชีวิตจริง และเป็นเชิงสัญลักษณ์ งานวิจัยของ Williamson et al. (2013) ทำการศึกษาเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง อายุเฉลี่ย 2 ปี ที่ได้ดูภาพยนตร์ที่ตัวละครแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม เมื่อพ่อ แม่ แสดงออกว่ามีความทุกข์ ความเจ็บปวดทางร่างกาย เด็กให้ความช่วยเหลือตามตัวแบบที่ได้ดู ผลการวิจัยชี้ว่า เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมเลียนแบบตัวแบบเชิงสัญลักษณ์ และปรับพฤติกรรมช่วยเหลือให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ จากงานวิจัยพบว่า ผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ดังนั้นการแสดงออกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ย่อมเกิดจากการสังเกตและเลียนแบบจากตัวแบบ ครูเป็นตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน เนื่องจาก นักเรียนแต่ละคนเป็นทั้งผู้สังเกตและผู้เลียนแบบ ดังนั้นการแสดงออกถึงพฤติกรรมเอื้อสังคมที่เหมาะสมของครูย่อมนับว่าเป็นการได้ช่วยพัฒนานักเรียนและทำให้ครูเป็นตัวอย่างที่มีคุณค่า

จากการศึกษาถึงปัญหาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านดนตรีควบคู่ไปกับการมีพฤติกรรมเอื้อสังคม สามารถใช้ความรู้ด้านดนตรีที่มีพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบ

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาคือ ครูดนตรี และผู้บริหารโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนดนตรี ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ท่าน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ชุด ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม และสร้างแบบสอบถาม เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแบ่งองค์ประกอบเป็น 3 ด้าน คือ วิธีการในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ข้อจำกัดของการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม และพฤติกรรมของนักเรียน หลังจากการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ซึ่งข้อคำถามของแต่ละองค์ประกอบแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือคำถามปลายปิด (closed-ended question) เลือกตอบได้หลายคำตอบ และ คำถามปลายเปิด (open-ended question) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบด้วยตนเองอย่างอิสระ

2.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม และสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีข้อคำถามที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ตรงตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษา แต่เปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเพิ่มเติม และตอบคำถามได้อย่างยืดหยุ่น

3. วิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากครูดนตรีที่สอนในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ และส่วนที่ 2 เก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้บริหารโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างละเอียด โดยการสัมภาษณ์เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้วิจัยที่ตั้งประเด็นหรือคำถามสำหรับการสนทนา และผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเรื่องราวซึ่งอาจเป็นประสบการณ์หรือความคิดเห็น (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตามวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การใช้แบบสอบถามเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายแบบตารางแจกแจงความถี่ (tabular presentation) และแสดงผลของการแจกแจงเป็นร้อยละ

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการบันทึกประสบการณ์การแสดงผลพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนในห้องเรียนดนตรีผู้วิจัยประยุกต์แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแบบของชาย โพธิ์สีตา (2562) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. จัดเรียงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึก รวมทั้งบันทึกวิดีโอการสัมภาษณ์ทุกครั้ง และถอดการสัมภาษณ์ที่บันทึกมาออกเป็นเอกสาร เพื่อประโยชน์ในการช่วยเตือนความจำและการวิเคราะห์ข้อมูล
2. วิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึก และวิดีโอการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งค้นหาคำประเด็น และตีความว่าแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีเป็นอย่างไร
3. นำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาสรุปเป็นประเด็นให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรี และสรุปเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ได้ทั่วไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ตามวิธีการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การใช้แบบสอบถามเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ซึ่งแบ่งองค์ประกอบเป็น 3 ด้าน คือ วิธีการในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ข้อจำกัดของการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม และพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ได้ผลการวิจัยแต่ละองค์ประกอบ ดังตาราง

ตาราง 1

จำนวน ร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวิธีที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม

วิธีที่ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การเสริมแรง		
- กล่าวคำชื่นชมเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม	18	90
- ให้ของรางวัลเพื่อจูงใจให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม	18	90
- ให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมที่ชื่นชอบเมื่อแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม	10	50
- อื่น ๆ *	1	5
การสังเกตตัวแบบ		
- ครูเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมให้นักเรียน	1	5

หมายเหตุ : คำตอบ อื่น ๆ ได้จากการตอบคำถามแบบปลายเปิด

* ให้นักเรียนได้มีเวลาพักในระหว่างการเรียนการสอน, สอดแทรกการให้ข้อคิดจากกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำตามวัยของนักเรียน

ผลจากตาราง 1 พบว่า ครูดนตรีที่สอนในโรงเรียนเอกชนนอกระบบที่ตอบแบบสอบถามใช้ 2 วิธีในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียน ได้แก่ การเสริมแรง และการสังเกตตัวแบบ ซึ่งครูดนตรีส่วนใหญ่ พัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนด้วยวิธีการเสริมแรง (ร้อยละ 95) โดยการกล่าวชื่นชมเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม และให้ของรางวัลเพื่อจูงใจให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม เป็นวิธีการเสริมแรงที่ครูดนตรีใช้มากที่สุด (ร้อยละ 90)

ตาราง 2

จำนวน ร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเรื่องข้อจำกัดของการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม

ข้อจำกัดของการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม	จำนวน	ร้อยละ
- การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ครูจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยาและทักษะอย่างรอบด้าน	15	75
- การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ด้วยวิธีการเสริมแรงและการสังเกตตัวแบบ เพิ่มพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ช้ากว่าวิธีการอื่น (เช่น เห็นผลช้ากว่าการลงโทษ)	9	45
- นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมกับนักเรียนทุกคนได้	13	65
- อื่น ๆ *	1	5

* การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมโดยการเสริมแรงมีข้อจำกัดเมื่อสอนเป็นกลุ่ม เนื่องจากผู้สอนต้องระวังไม่ให้เกิดที่ไม่ได้รางวัลรู้สึกเสียใจ หรือควรให้รางวัลเฉพาะเวลาที่ทุกคนทำได้เท่าเทียมกันและได้รางวัลอย่างเท่าเทียมกัน

ผลจากตาราง 2 พบว่า ในห้องเรียนดนตรี ครูดนตรีเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมให้กับนักเรียน เนื่องจากข้อจำกัดของการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมที่ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกมากที่สุดเป็นอันดับแรกคือ ครูจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยาและทักษะอย่างรอบด้าน (ร้อยละ 75) และอันดับสองคือ นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมกับนักเรียนทุกคนได้ (ร้อยละ 65) ดังนั้นครูจึงควรพัฒนาศักยภาพของตนเอง สังเกต ใส่ใจ และเลือกวิธีการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ตาราง 3

จำนวน ร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพฤติกรรมเอื้อสังคมที่ครูดนตรีคาดหวังให้เกิดขึ้น

พฤติกรรมเอื้อสังคมที่ครูดนตรีคาดหวังให้เกิดขึ้น	จำนวน	ร้อยละ
- นักเรียนนำความรู้จากการเรียนดนตรีไปช่วยเหลือบุคคลรอบข้าง	15	75
- นักเรียนนำความรู้ทางด้านดนตรีไปสร้างประโยชน์และแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ แก่สังคม	9	45
- นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนดนตรี	14	70
- นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนดนตรี	13	65
- อื่น ๆ *	1	5

* นักเรียนมีความสุข และอยากเรียนดนตรี

ผลจากตาราง 3 พบว่า พฤติกรรมเอื้อสังคมที่ครูดนตรีคาดหวังให้เกิดขึ้น คือการที่นักเรียนช่วยเหลือและสร้างประโยชน์แก่สังคม จากแบบสอบถาม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมากที่สุดอันดับหนึ่งคือ การนำความรู้จากการเรียนดนตรีไปช่วยเหลือบุคคลรอบข้าง เช่น ครอบครัว คุณครู เพื่อน (ร้อยละ 75) และอันดับที่สองคือนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนดนตรี (ร้อยละ 70)

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนดนตรีเอกชนนอกระบบที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสอนดนตรี ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 2 และ 3 ได้แสดงความคิดเห็น และเล่าถึงประสบการณ์ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์และจัดกลุ่มประเด็นของบทสัมภาษณ์เป็นแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ที่นำเสนอว่าหลักสูตรประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบ ซึ่งเมื่อนำตัวอักษรย่อภาษาอังกฤษของแต่ละองค์ประกอบมาเรียงกันจะได้เป็นคำว่า โสพี (S-O-P-E-A) เพื่อความสะดวกในการจดจำ โดยองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย เนื้อหาสาระที่ใช้ในการสอน (subject matter) วัตถุประสงค์ในการสอน (object) แผนการสอน (plans) กิจกรรมทางการศึกษา (education activities) และการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน (learner's experience)

ในการวิจัยครั้งนี้ เนื้อหาสาระที่ใช้ในการสอน ได้แก่ สาระดนตรี ที่ประกอบด้วยเนื้อหาดนตรี และทักษะดนตรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2561) มีวัตถุประสงค์ในการสอนเพื่อพัฒนาความรู้ และทักษะการปฏิบัติดนตรีควบคู่ไปกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียน ส่วนอีก 3 องค์ประกอบคือ แผนการสอน (P), กิจกรรมทางการศึกษา (A) และการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน (E) มีรายละเอียดดังนี้

แผนการสอน (plans)

การวางแผนและจัดลำดับขั้นตอนในการสอนที่เหมาะสม มีหลักเกณฑ์ จะช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ในการสอน จากผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปสิ่งที่ครูดนตรีควรต้องคำนึงถึงในการวางแผนการสอน ดังนี้

- การรู้จักนักเรียน

นักเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเรียนดนตรี ซึ่งนักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการ ความชอบ ความถนัด และรูปแบบการเรียนรู้ (learning styles) ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การรู้จักนักเรียนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ครูดนตรีสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และตอบสนองความหลากหลายของนักเรียนแต่ละคนได้ ในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม นอกจากการรู้จักนักเรียน ครูดนตรีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียนควบคู่ไปด้วย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ยกตัวอย่างการทำความรู้จัก และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน ดังนี้

“ในห้องเรียนดนตรีมีแค่ครูกับนักเรียน ดังนั้นการรู้จักนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะทำให้ครูรู้ว่านักเรียนชอบ หรือถนัดอะไร เพื่อที่จะจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ดังนั้นครูจึงต้องมีวิธีในการพูดคุย และซักถาม เด็กบางคนไม่ค่อยคุยกับครูเลย ถามอะไรก็ไม่ตอบ เพราะเขายังไม่ชิน พอสอนไปเรื่อย ๆ เราสังเกต ว่านักเรียนคนนี้ชอบไดโนเสาร์ พอสอบถามเขาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับไดโนเสาร์ ถามในสิ่งที่เขา

สนใจ ความสัมพันธ์ระหว่างเราและนักเรียนที่ดีขึ้น เขาไว้วางใจ ยอมคุย และเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้เราฟัง ทำให้การสอนดนตรีและการปลูกฝังพฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นไปได้อย่างราบรื่น และเป็นธรรมชาติ

จากผลการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า การทำความรู้จักกับนักเรียนเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูดนตรีสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความหลากหลายของนักเรียนแต่ละคนได้ แต่ครูจะต้องใช้ทักษะในการสื่อสาร ควบคู่กับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้สึกปลอดภัยที่จะแสดงความคิดเห็น ทศนคติ และแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความเป็นตัวตนภายใน และครูสามารถสังเกตสิ่งเหล่านี้แล้วนำมาปรับใช้ เพื่อพัฒนาให้แผนการสอนของตนเองมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- เทคนิคในการใช้การเสริมแรงในการจัดการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนผ่านห้องเรียนดนตรี ปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การพัฒนาพฤติกรรมประสบความสำเร็จคือ การเสริมแรง ซึ่งเป็นการให้คำชม หรือรางวัล เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแสดงพฤติกรรมที่ครูคาดหวัง โดยวิธีการเสริมแรงสำหรับนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากนักเรียนมีความชอบ และสิ่งที่ให้คุณค่าไม่เหมือนกัน ดังนั้นการรู้จักนักเรียนจึงเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้การเสริมแรงทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการสอนดนตรี และการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนหลังการใช้การเสริมแรงเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม ดังนี้

“ในห้องเรียนถ้ามีโอกาส เราก็จะสอดแทรกการสอนเรื่องพฤติกรรมเอื้อสังคมให้นักเรียน แล้วพอเขาลองทำตามที่เราสอน ได้ไปช่วยเหลือเพื่อนที่โรงเรียนแล้วกลับมาเล่าให้เราฟัง เรา กล่าวชื่นชมเขา มันเป็นเรื่องที่เพิ่มความมั่นใจให้กับเขา ว่าสิ่งที่เขาทำมันเป็นสิ่งที่ดีแล้ว หลังจากนั้นนักเรียนก็มาเล่าเรื่องที่เขาไปช่วยเหลือเพื่อน ๆ ให้ฟังอีกหลายครั้ง บางครั้งขอให้คุณแม่เปิดวิดีโอที่ถ่ายตอนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้ครูดูด้วย แสดงว่าเขาภูมิใจที่ได้ทำเพื่อคนอื่น”

การเล่นดนตรี การช่วยเหลือ และการสร้างประโยชน์ให้กับสังคม เป็นการแสดงออกของพฤติกรรม ดังนั้นการที่ครูดนตรีมีความรู้เรื่องการใช้การเสริมแรง จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความถี่ในการแสดงออกถึงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น โดยการเสริมแรงที่สามารถทำได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์ใด ๆ และได้ผลดีคือ การที่ครูเพียงแค่กล่าวชื่นชมเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม นอกจากจะเป็นการช่วยเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมแล้ว ยังช่วยเพิ่มความมั่นใจ ทำให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าของตนเอง และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอีกด้วย

- บุคลิกภาพของครูในการเป็นต้นแบบของการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม

ห้องเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบที่เป็นการเรียนรูแบบเดียว ในห้องเรียนมีเพียงครูเท่านั้นที่เป็นตัวแบบให้กับนักเรียน ซึ่งนักเรียนจะเป็นทั้งผู้สังเกต และผู้เลียนแบบ ดังนั้นครูจึงควรเป็นแบบอย่างที่มีคุณค่า เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนวทางการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของสังคม ดังนี้

“ก่อนออกจากห้องเรียนดนตรีทุกครั้งครูจะปิดไฟ และเครื่องปรับอากาศ พร้อมกับเล่าให้นักเรียนฟังว่า ที่เราต้องปิดไฟทุกครั้ง ไม่ใช่เพียงเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายภายในบ้าน แต่เพื่อช่วยรักษาทรัพยากรของประเทศ ให้ทุกคนในสังคมได้มีไฟใช้อย่างเพียงพอ และเหลือไปจนถึงคนรุ่นหลังในอนาคต หลังจากนั้นทุกครั้งหลังเลิกเรียน นักเรียนจะเป็นคนเตือนครูว่าอย่าลืมปิดไฟ หรือไม่ก็จะขอเป็นคนปิดไฟด้วยตนเอง เพราะเขารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เขาจะให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมที่เขาอยู่ให้ดีขึ้น และคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง”

จะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพของครูมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักเรียน เพราะครูคือคนที่นักเรียนไว้วางใจ และเป็นผู้ที่คอยชี้แนะแนวทางให้กับนักเรียน ดังนั้นครูดนตรีจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่เพียงแคในด้าน การเรียนเท่านั้น แต่รวมไปถึง การเป็นต้นแบบด้านการใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคม เพราะครูมีหน้าที่ในการสร้าง และพัฒนานักเรียนให้เติบโตไปเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคม โดยมีทั้งความพร้อมด้านความรู้ และมีความสมบูรณ์ด้านจิตใจ

กิจกรรมทางการศึกษา (activities)

จากการวางแผนการสอนในชั้นเรียนที่ทำให้ครูดนตรีรู้จักนักเรียน และวิธีที่เหมาะสมในการสอนนำไปสู่การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรี กิจกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้นกิจกรรมจึงควรมีความเชื่อมโยงกับสิ่งที่นักเรียนชื่นชอบ หรือสนใจ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้ และครูสามารถพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมให้นักเรียนได้อย่างเป็นธรรมชาติ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนวทางในการจัดกิจกรรมโดยมีดนตรีเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างความสนใจของนักเรียนกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียน ดังนี้

“นักเรียนมักจะชอบร้องเพลงที่มาจากภาพยนตร์การ์ตูน ครูสามารถที่จะนำคิสอนใจจากภาพยนตร์มาสอนนักเรียนได้ โดยการยกตัวอย่างจากพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง การสอนแบบนี้ทำให้นักเรียนเปิดใจที่จะรับฟัง เพราะเป็นสิ่งที่เขาให้ความสนใจ ถ้าเราสอนแบบบรรยาย สอนโดยไม่เชื่อมโยงกับสิ่งที่เขาสนใจเขาจะไม่ค่อยอยากฟัง สุดท้ายสิ่งที่เราต้องการจะสอนก็ไปไม่ถึงเขาอยู่ดี ดนตรีจึงเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความสนใจของนักเรียนกับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมเอื้อสังคม”

เมื่อกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีความเชื่อมโยงกับสิ่งที่นักเรียนชื่นชอบ หรือสนใจแล้ว จะทำให้นักเรียนได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมเอื้อสังคมอย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากนักเรียนดนตรีโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยเด็ก ดังนั้นการสอนเรื่องที่เป็นนามธรรมเช่น การช่วยเหลือ แบ่งปัน จึงต้องสอนผ่านกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ และรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินไปกับการทำกิจกรรม จากผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ยกตัวอย่างของกิจกรรมภายในห้องเรียน ที่สอนสาระดนตรีควบคู่ไปกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม โดยมีดนตรีเป็นสิ่งที่เชื่อมโยง จะเห็นได้ว่า นักเรียนยอมเปิดใจเรียนรู้ และสามารถเข้าใจสิ่งที่ครูสอนมากกว่าการสอนแบบบรรยาย ดังนั้นครูจึงควรวางแผนการสอน และการจัดกิจกรรมภายในห้องเรียน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนในห้องเรียนดนตรีอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการสร้างทัศนคติที่ดีในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน (learner's experience)

ประสบการณ์นอกชั้นเรียนเป็นสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนได้นำความรู้ทางด้านวิชาการที่มีมาประยุกต์ใช้ แก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ต่อยอดองค์ความรู้ การพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมโดยผ่านประสบการณ์ การเรียนรู้จะสามารถพัฒนาพฤติกรรมได้มากกว่าการบอกกล่าว หรือการบรรยาย เพราะประสบการณ์ในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนรู้ และได้ลงมือปฏิบัติจริง สำหรับการเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบเป็นการเรียนในรูปแบบเดี่ยว ดังนั้น ครูดนตรีจึงควรจัดประสบการณ์โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเป็นสุข ด้วยการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมต่อบุคคลรอบข้าง ช่วยเหลือ แบ่งปัน และมีความรับผิดชอบในฐานะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ยกตัวอย่างการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการจัดแสดงคอนเสิร์ต ดังนี้

“คอนเสิร์ตภายในโรงเรียน เราจะให้นักเรียนเป็นคนเตรียมการทั้งหมด ครูสามารถส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้นักเรียนได้ คอนเสิร์ตต้องมีผู้แสดง เพราะฉะนั้นทุกคนต้องซ้อม และต้องมีผู้ชม ดังนั้นหน้าที่เชิญผู้ปกครองจะเป็นของเด็ก ในวันแสดงคอนเสิร์ต เด็กช่วยกันยกเก้าอี้ จัดสถานที่ โดยที่ครูไม่ต้องยกเก้าอี้เลยสักตัวเดียว เขาเชิญคุณพ่อ คุณแม่มานั่งที่เก้าอี้ที่เขาจะมาเอง ถ้าเก้าอี้มีไม่พอเขาจะลุกให้ผู้ชมนั่ง เพราะนักเรียนทุกคนเป็น เจ้าของคอนเสิร์ตในครั้งนี้ เขาดีใจและภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้ช่วยเหลือ และได้ทำเพื่อคนอื่น”

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์นอกชั้นเรียนที่เกิดขึ้นในรายวิชาดนตรีมีหลากหลาย เช่น คอนเสิร์ต การบรรเลงรวมวง การเข้าค่ายดนตรี เป็นต้น ประสบการณ์เหล่านี้ช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับ ซึ่งเป็นทักษะที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเป็นสุข และเอื้อให้เกิดสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ของผู้บริหารโรงเรียนดนตรีที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนดนตรี ผู้วิจัยได้สรุปความเชื่อมโยงระหว่างผลการสัมภาษณ์และองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรได้ดังภาพ

ภาพ 1

ความเชื่อมโยงของผลการสัมภาษณ์และองค์ประกอบของหลักสูตร

ผู้วิจัยพบว่า ครูดนตรี คือหัวใจสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรี เนื่องจากครูดนตรีเป็นผู้วางแผน และออกแบบการเรียนการสอน ดังนั้น เนื้อหาวิชา วัตถุประสงค์ในการสอน แผนการสอน กิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สาระดนตรีควบคู่กับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคม นอกจากนี้ ครูยังเป็นแบบอย่างที่มีคุณค่า ที่คอยนำทางให้นักเรียนมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ เพื่อเติบโตขึ้นเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

อภิปรายผล

ความคาดหวังของครูย่อมปรารถนาจะให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ ควบคู่ไปกับการมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ จากผลการวิจัยพบว่า ครูดนตรีให้ความสำคัญกับการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียน เนื่องจากดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึง และจรรโลงจิตใจ ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้ ประกอบกับการเรียนดนตรีในโรงเรียนเอกชนนอกระบบเป็นการเรียนรูปแบบเรียนเดี่ยว ทำให้ครูสามารถออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนให้ตอบสนองความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน รวมทั้งสามารถดูแลเอาใจใส่นักเรียนได้อย่างใกล้ชิด ทำให้ครูสอดแทรกการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนควบคู่ไปกับการสอนสาระดนตรีได้ แต่อุปสรรคที่พบคือ การส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคม ครูดนตรีจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการสอน และมีจิตวิทยาการสอนที่ดีสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรและสาระที่ใช้ในการสอน ผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัย

มาใช้ในการอธิบาย เพื่อเป็นแนวทางในการสอนดนตรีควบคู่กับการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคมให้นักเรียน โดยแบ่งขั้นตอนในการสอนเป็น 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นขั้นเตรียมการก่อนเริ่มการเรียนการสอน และการนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรในขั้นตอนการวางแผนการสอน (plans) ครูดนตรีควรทำความรู้จักนักเรียนก่อนออกแบบการสอนเพื่อที่จะได้ปรับเปลี่ยนสาระและวิธีการสอนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการ และตอบสนองความหลากหลายของนักเรียนแต่ละคน นอกจากนี้การนำเข้าสู่บทเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นขั้นตอนที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียนรู้ ดังนั้นครูดนตรีจึงควรมีเทคนิคในการนำเข้าสู่บทเรียนอย่างน่าสนใจ โดยการเปลี่ยนจากการสอนบรรยายเพียงอย่างเดียว เป็นการให้นักเรียนได้เป็นศูนย์กลางในการเรียน เลือกกิจกรรมหรือสาระที่อยากเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือนำปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนดนตรีมาเป็นสาระที่ใช้ในการสอน รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูในการเรียนการสอน หรือการที่ครูแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมก็นับเป็นการเข้าสู่บทเรียนที่ดี เพราะนักเรียนจะมองเห็นและปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ โดยที่ครูไม่จำเป็นต้องสอนหรือออกคำสั่ง

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน เป็นขั้นที่ครูดนตรีสอนสาระและสอดแทรกการส่งเสริมพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีให้กับนักเรียน ตัวกลางที่ระหว่างสาระที่สอนกับความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียนคือ กิจกรรม (activities) เพราะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยการใช้กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับความชอบ ความถนัด หรือความสนใจของนักเรียน จะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ มีประสิทธิภาพ และนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป เป็นขั้นที่สรุป และประเมินผลการเรียนการสอน ในการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีสามารถใช้วิธีการประเมินได้อย่างหลากหลาย แต่วิธีการที่สอดคล้อง และสะท้อนพฤติกรรมเอื้อสังคมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน คือวิธีการสังเกตพฤติกรรมในบริบทที่นักเรียนอยู่ในสังคม ดังนั้นครูดนตรีจึงควรจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ (experience) ให้กับนักเรียน เช่นการจัดคอนเสิร์ตโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินงาน นักเรียนจะได้เรียนรู้วิธีที่จะทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกันจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการทำงาน

การเรียนช่วยพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถ แต่หากปราศจากความเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน คนในสังคมก็ไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ดังนั้นครูดนตรีจึงมีหน้าที่ปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมควบคู่ไปกับการสอนสาระดนตรี เพราะจะเป็นการสร้างนักเรียนให้เติบโตไปเป็นบุคลากรของประเทศที่มีความพร้อมทั้งด้านความสามารถ และเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

- แม้ว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะเกิดขึ้นจากการเก็บข้อมูลในโรงเรียนเอกชนนอกระบบ แต่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะดังกล่าวสามารถนำไปใช้พัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมผ่านห้องเรียนดนตรีของโรงเรียนในระบบได้
- ครูดนตรีสามารถนำแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อสังคมไปประยุกต์และบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทในการสอนได้ทุกเครื่องดนตรี ทั้งดนตรีไทย และสากล
- ครูดนตรีสามารถนำแนวทางที่ได้จากการวิจัยไปใช้พัฒนานักเรียน และสร้างสังคมแห่งการมีพฤติกรรมเอื้อสังคมได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ทำวิจัยเชิงทดลอง ศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนในเชิงสถิติมากยิ่งขึ้น
- เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และครอบคลุมรอบด้านทั้งนักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ให้ครบทุกมิติ
- พัฒนาวิธีการประเมินพฤติกรรมเอื้อสังคมให้มีความหลากหลาย และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). *การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ*. อีสันเพรส.

ชาย โพธิ์สิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ : คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2541). *จิตวิทยาการสอนดนตรี*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *ดนตรีศึกษา : หลักการและสาระสำคัญ*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาดา กลางสอน. (2558). ผลของการเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมก่อนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้น.

วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(4), 212-219.

สุภาวดี ณะศรี. (2531). *การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการใช้การชี้แนะ การเสริมแรงทางบวก และการค่อยๆถอดถอนต่อการเพิ่มและการคงอยู่ ของพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน*

[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ไผ่ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). *พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. โอเดีย สแควร์.

ภาษาอังกฤษ

- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through the imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63, 575-582.
- Bierhoff, H. W. (2002). *Prosocial behavior*. Psychology.
- Dovidio, J. F., Pillavin, J., Schroeder, D., & Penner, L. (2006). *The social psychology of prosocial behavior*. Psychology.
- Halliwell, S. (2011). *The Routledge companion to philosophy and music*. Taylor & Francis Group.
- Ilari, B., Fesjian, C., & Habibi, A. (2018). Entrainment, theory of mind, and prosocial in child musician. *Music and Science*, 1, 1-11.
- Mussen & Eisenberg. (1977). *Root of caring sharing, and helping: The development of prosocial behavior in children*. W. H. Freeman and Company.
- Skinner, B. F. (1971). *Beyond freedom and dignity*. Knopf.
- Williamson, R. A., Donohue, M. R., & Tully, E. C. (2013). Learning how to help others: Two-year-olds' social learning of prosocial act. *Journal of Experimental Child Psychology*, 114(4), 543-550.